

Tomáš Forró

Niatá horúčka

Venezuela —
od ropnej veľmoci
k úpadku ľudskej
civilizácie

Tomáš Forró

Portúčka Nataša

Venezuela ———
od ropnej veľmoci
k úpadku ľudskej
civilizácie

Autor: © Tomáš Forró, 2021

Vydal: © N Press, s. r. o., v roku 2021 ako svoju 39. publikáciu

Vydanie prvé

ISBN 978-80-8230-006-5

Obsah

Predslov	11	Retrospektíva: 2016	83
Úvod	19	Prienik	85
Brazília	23	Násilie	87
Utečenci	25	Caracas	89
Vyhnanci	28	Zlato	93
Hranica	31	Militarizácia	95
Odchod	35	Armáda	99
Retrospektíva: 2007	39	Konšpirácia	101
Bublina	41	Puč	102
Juh	44	Mauro	104
Výprava	47	Sindicatos	107
Mesto	51	Zmiznutie	111
Dom	53	Pranes	114
Benzín	56	Honba	117
Alcabala	59	Krt	119
Yesika	62	Hluk	121
Nádej	64	Enkláva	124
Veliteľ	66	Schôdzka	127
Kumarakapay	68	Návšteva	130
Masaker	70	Oblúk	133
Útek	73	ELN	135
Garda	75	Prevzatie	137
Kapitánia	78	Poznanie	140
		Antropológ	144
		Nepokoj	147
		Doma	151

Retrospektíva: 2020	155	Panika	235
Nedostatok	161	Evakuácia	237
Opozícia	163	Uviaznutie	241
Predkovia	166	Osudy	244
Potomkovia	169	Mapy	249
Lisa	173	Poznám	
Návnada	176	k	
Zrada	179		
Príchod	183	h	
Toňito	187		
Dedína	190		
Intervencia	193		
Potupa	195		
Rebeli	198		
Infiltrácia	202		
Priznanie	206		
Baňa	210		
Ťpadok	215		
Začiatok	218		
Stagnácia	221		
Kríza	222		
Prítomnosť	225		
Nedostatok	228		
Budúcnosť	231		

Justine.

Venezuela: Kronika nekonečného úpadku

Tento príbeh možno rozpovedať mnohými spôsobmi a jeho počiatok možno nájsť v ktorejkoľvek z mnohých udalostí, ktoré sprevádzali pád kedysi najbohatšieho štátu Latinskej Ameriky do priepasti.

Všetky sa však končia rovnako: dneškom. Posledné desaťročie sa Venezuela objavuje vo svetových médiách už len ako krajina zmiataná hlbokou politickou, ekonomickou a spoločenskou krízou. Po jej niekdajšom bohatstve a medzinárodnom vplyve niet ani stopy. Je to zrútený štát.

Môj osobný príbeh spojený s Venezuelou sa začal pred pätnástimi rokmi a odvtedy, nech sa vyberiem do ktoréhokoľvek kúta Južnej Ameriky, aj tak napokon skončím tam. Nevieť, čím to je. Pri každej ďalšej návšteve je úpadok Venezuely taký hmatateľný, taký bolestivý, že pri odchode si zakaždým sľubujem – už nikdy viac. Kedysi nádherný, ukričaný a bláznivý región sa priamo pred mojimi očami postupne zmenil na depresívnu, apatickú a hladujúcu oblasť pod správou armády a zločincov. Mimochodom, obe tieto skupiny vo Venezuele už dávno splynuli a nemožno ich od seba oddeliť.

Napriek tomu sa tam vždy vraciam, hoci skoro všetci moji priatelia odtiaľ dávno utiekli alebo sú mŕtvi.

Od prvej návštevy som bol Venezuelou očarený a neskôr až fascinovaný, pretože sa pred mojimi očami menila tak dramaticky, že som od nej nedokázal odtrhnúť zrak. Keď to raz zažijete a pomyslíte si, že veci už nemôžu byť horšie, prídte do Venezuely opäť o niekoľko rokov a presvedčí vás o opaku.

Pri poslednej návšteve to nebolo inak. Táto kniha je výsledkom môjho pobytu z februára a marca roku 2020, tesne po vypuknutí svetovej pandémie koronavírusu. Viem, že keby som tam prišiel dnes, teda o rok neskôr (čo je pre uzavreté hranice nemožné), moje predstavy o tom, čo všetko môže túto krajinu stihnúť, by bolo potrebné rozšíriť o ďalšiu desivú kapitolu: Venezuela počas koronakrízy.

Nebolo v mojich silách podať svedectvo o situácii v celom štáte a ani som sa o to nesnažil. Vybral som si len jeden región. Napokon sa mi nepodarilo precestovať celý ani ten, lebo situácia sa každým dňom zhoršovala a bolo rozumnejšie vzdať sa niektorých plánov. A tak som tie tri týždne strávil na juhu Venezuely v štáte Bolívar, asi 50 kilometrov od brazílskych hraníc.

Každý deň som počas pobytu v mestečku Santa Elena dúfal, že sa mi odtiaľ predsa len podarí vyraziť hlbšie do vnútrozemia. Moje pokusy však zlyhali a možno je to tak dobre – nie som si istý, či by som sa dokázal vrátiť živý a zdravý a mohol napísať túto knihu. Stihol som utiecť z Venezuely tesne predtým, než sa v dôsledku koronavírusu náhle zavreli hranice. Keby som bol v tom okamihu stovky kilometrov od hraníc vo vnútrozemí, neviem, čo by dnes so mnou bolo.

Pohybovať sa na malom území však má svoje výhody: mohol som podrobne spoznávať oblasť, kde sa dnes stretávajú všetky problémy a hrozby celej krajiny. Mohol som zistiť, čo sa deje pod povrchom neľahkej každodennosti. Odkrývať nové a nové vrstvy reality, dospieť k neprijímnym záverom, o ktorých na začiatku mlčali aj moji miestni priatelia a respondenti.

Táto kniha teda opisuje príbeh celej krajiny a mojich troch ciest do nej, osobné zážitky sa v nej prelínajú s krátkymi výletmi do moderných dejín Venezuely, bez ktorých by bola absurdita súčasnej reality nepochopiteľná. Ale ja príbeh krajiny rozprávam predovšetkým cez osud jej jediného, geograficky zanedbateľného územia. Lebo práve ono je esenciou tragédie všetkých 28 miliónov obyvateľov Venezuely.

Dozvieme sa, ako a prečo sa kedysi rozprávkovo bohatý štát zmenil de facto na vojenskú diktatúru, ktorá postupne splynula s medzinárodným organizovaným zločinom a teroristickými organizáciami.

Čo viac, hlavným hrdinom sa stane malé domorodé etnikum Pemónov, o ktorého existencii ľudia na druhom konci Venezuely takmer netušia. A predsa práve oni sú kľúčom k pochopeniu, ako je možné, že dnešná vláda Nicolása Madura prežíva napriek obrovskému tlaku zvonka, napriek ekonomickým problémom a chaosu.

Ide totiž o zlato. Zlato, ktoré leží v baniach a na dne posvätných riek Pemónov a ktoré sa stalo novým zdrojom násilia a finančných tokov vlády a armády. Uvidíme, ako ich komunity postupne podliehajú tlaku vojenských zbraní a militarizácie, ako strácajú svoju identitu, kontrolu nad vlastným územím a napokon životmi. Lebo zlatej horúčke dnes vo Venezuele podľahli úplne všetci.

Príbeh Pemónov je tak príbehom všetkých Venezuelčanov. A zároveň osudom, aký za posledné storočia postihol aj ostatné domorodé kmene na tomto kontinente.

Je tu však ešte niečo navyše. Ak čitateľ s touto knihou vydrží až do konca, dospejeme spolu k niekoľkým prekvapivým poznaniam. Bol som zrejme posledný zahraničný novinár, ktorý mal možnosť región navštíviť pred jeho uzavretím. Takto získané poznatky môžu vrhnúť odlišné svetlo dokonca aj na informácie zo svetových médií a odborných analýz, ktoré túto problematiku dlhodobo pokrývajú. Už len z tohto dôvodu považujem za dôležité priniesť svedectvo a rozpovedať príbeh, ktorý obyvatelia Venezuely rozprávať nemôžu, lebo by im hrozilo prinajmenšom väzenie, ak nie smrť.

Úvod

Keď Yesika so svojim sprievodom vyjde po poľnej ceste na otvorenú savanu, všimne si ich vojenská hliadka vzdialená pár stoviek metrov a začne na nich strieľať. Vystrašení prevádzачi jej vtedy dajú na výber: ak sa chce útekou zachrániť, musí sa zbaviť buď svojej batožiny, alebo dcéry. Yesika okamžite pustí na zem celý svoj majetok, vezme vyčerpanú Evangelínu do náručia a beží.

Drámu mladej aktivistky unikajúcej cez zelenú hranicu do Brazílie opisuje aj opozičný mediálny portál El Estímulo v článku zo dňa 25. februára 2019.¹ V predošlé dni reportéri natáčali s Yesikou šot v jej rodnom meste Santa Elena. Bola jednou z mála, ktorí sa odvážili ukázať svoj tvár na kameru počas miestnych pouličných protestov.

Protestov, ktoré ukončili ozbrojené sily venezuelskej vlády salvami ostrej munície do vlastných občanov. Na uliciach po nich zostali ležať desiatky mŕtvych a zranených.

„Prosím vás, nevyppínajte sa! Nechodte preč! Prosím, pomoc!“ Novinári jej nemali ako pomôcť, ale aspoň s ňou udržiavali kontakt cez aplikáciu WhatsApp. Sledovali, kde sa nachádza a ako postupuje na ceste do bezpečia.

Potom sa spojenie s Yesikou prerušilo.

Do regiónu som prišiel presne rok po týchto udalostiach, vo februári 2020. Boa Vista leží v Brazílii skoro na rovníku, na konci Veľkej savany, kde vyprahnuté juhoamerické pláne pomaly obklučuje nekonečná, vlhká Amazónia. Celú tú obrovskú pustatinu bolo cítiť už z lietadla a počas niekoľkých hodín nočného letu ponad ňu nebolo vidieť na zemi jediné svetlo. Potom sa na horizonte objavil osamotený žiarivý objekt so zvláštnym prstencovitým tvarom a lietadlo začalo pomaly klesať smerom k nemu.

Tak ako iné mestá na kontinente, aj Boa Vista bola pokusom nanútiť geometrický poriadok a racionalitu okolitej divočine, dôkazom víťazstva novej civilizácie, ktorá sa v 19. storočí zbavila európskeho kolonializmu.

Urbanisti sa inšpirovali pôdorysom Paríža, a tak uprostred polopúšte vyrástli široké polkruhové bulváre pretínané lúčmi ulíc a medzi nimi pravidelné štvorcové bloky menších uličiek. Mestská geometria sa zbieha k centrálnej budove miestnej vlády, odkiaľ sa mal šíriť pokrok za hranice mesta, do tisícov štvorcových kilometrov nehostinného územia naokolo.

Tým sa však podobnosti s Parížom končia. Na tomto kontinente sa dávno skončilo aj storočie nádejí. Dobyvateľov z Európy vystriedali generácie ich potomkov a nefunkčnú koloniálnu administratívu nahradili podobne skorumpované samostatné republiky, len svoju agendu doplnili o nacionalizmus.

Honosné centrum a bulváre v Boa Vista sú cez deň takmer ľudoprázdne; v noci nebezpečné. Ľudia ponechali geometriu napospas žeravému slnku a stiahli sa na okraje mesta, do bohatších štvrtí a za betónové ploty s žiletkovým drôtom alebo do bedárskych štvrtí. Aj dnes, 130 rokov po jej založení, je Boa Vista jediným sídlom široko-ďaleko, ktoré možno nazývať mestom. Vedie do nej len zopár ciest a okolo lenivo preteká plytká, piesčitá rieka. Moja domáca spomína, ako syn jej predošlých nájomcov pribehol domov v plavkách a s pohryzenou nohou, keď ho v rieke napadli dravé pirane. Bez štipky súcitu poznamená, že musela utierať po celom dome krv, a potom mi s ospravedlňujúcim úsmevom naleje ďalší pohár vychladenej ovocnej šťavy.

Boa Vista je od Venezuely vzdialená viac ako dvesto kilometrov. Napriek tomu je jej vstupnou bránou. Odtiaľto vedie cesta k jedinému oficiálnemu priechodu cez spoločnú hranicu, hoci tá má dĺžku 2 199 kilometrov. Všetko ostatné je nepreniknuteľný prales, savana a stolové hory. Cestičky cez ne poznajú len miestni Indiáni, pašeráci a armády oboch krajín.

A čo je najdôležitejšie, v Boa Vista uviazli tisíce utečencov z Venezuely, čím v priebehu pár rokov prudko zvýšili jej populáciu. Peniaze im väčšinou stačili akurát na príchod sem, potom ako vyplatili prevádzkačské agentúry a skorumpovaných venezuelských vojakov z cestných stanovišť rozsiatyh po celej krajine.

Kedysi to boli členovia strednej triedy žijúci na strážených sídliskách, svoje deti posielali študovať do USA a Európy. Potom sa vo Venezuele začala kríza, prerušovanie dodávok benzínu, vody a elektriny, neskôr aj potravín. Nasledovala erupcia násilia a zločinu na uliciach miest. Príbehy utečencov sa podobajú ako vajce vajcu: keď sa to už nedá vydržať, rodiny postupne predajú, čo sa dá, zamknú svoje apartmány na upadajúcich sídliskách a vydávajú sa na útek. Tí šťastnejší začnú nový život u príbuzných niekde vo svete. Väčšina však napokon dorazí len do susednej Kolumbie či Brazílie, a tam sa ich cesta skončí.

S každou novou utečeneckou vlnou sa zrazu v Boa Vista zaplnia penzióny a biznishotely. Prišielci z Venezuely sa na začiatku kľčovito držia svojho niekdajšieho života a spoločenského statusu, no ako mŕňajú posledné úspory a zvyšky sebaucty, postupne sa sťahujú do lacnejších prenajatých domov a bytov. Ak sa im rýchlo nepodarí v cudzej krajine uchytíť a nájsť si prácu, nasledujú ďalšie sťahovania do čoraz odľahlejších štvrtí a potom do slumov.

Tí najchudobnejší končia v utečeneckom tábore, v špinavých stanoch rozložených neďaleko autobusovej stanice, okolo ktorých hliadkuje brazílska armáda.

V Boa Vista napokon stretávam aj dievčatko s veľkými mandľovými očami. Od svojej mamy sa nepohne ani na krok. Keď ju ponúkam európskymi cukríkmi, chytí sa matkinej sukne ako vyplašené zvieratko a bojzljivo na ňu pozerie.

Žena je dramaticky krásna. Dlhé havranie vlasy a vystúpené líčne kosti prezrádzajú indiánskych predkov. Na jej dokonalom vzhlade pôsobia znepokojivo len oči, v ktorých sa usadil hlboký smútok.

Dcéрку posmelí úsmevom a nežne sa dotkne jej šije: „Nezabudni poďakovať.“ Evangelína si opatrne vezme dva kúsky, jeden podá Yesike a druhý si strčí do úst. „Hello. Thank you.“

Aj ony sa dostali len sem. Tri hodiny cesty od hraníc, cez ktoré pred rokom utiekli zo svojho mesta tam na druhej strane. Stihli to tesne predtým, ako prišli Yesiku zavraždiť členovia bolívarovskej tajnej služby, z jednotky známej ako eskadra smrti.

I. Cast

Brazília

Do Venezuely vstupujem od jej južného suseda. Práve tu žijú tisíce venezuelských utečencov. Niektorí sú bežní ľudia, ktorí sa snažia v novej krajine začať svoj život odznova. Iní patria k elite národa, a ako uvidíme neskôr, sú aj dôležitou súčasťou udalostí, ktoré zmenili dejiny južnej Venezuely. Brazília je zároveň posledným miestom, kde môžem v bezpečí a s plným tanierom jedla vo fungujúcej reštaurácii porozumieť svetu na druhej strane hranice. Tieto istoty bežného sveta sa stratia v momente, keď sa vydám do cieľa svojej cesty.

